

НАСТАВНИ ПРЕДМЕТ: СОЦИОЛОГИЈА

СТУДИЈСКИ ПРОГРАМ: РАЗРЕДНА НАСТАВА - ПРВА ГОДИНА

ВЕЖБЕ ПО РАСПОРЕДУ: УТОРАК 31.03.2020.

САРАДНИК У НАСТАВИ: МАС Невена Настић

29. Појам економије и њена улога у друштву

Изразом економија у изворном значењу означавају се правила о раду у газдинству, што подразумева рационално коришћење расположивих ресурса, штедљивост и ред у вођењу домаћинства. Аристотел је изразом економија означавао вештину прибављања добара потребних за живот и корисних за кућу или државу.

Основни постулат економије сваког друштва јесте стварање материјалних добара (производња) и пружање услуга на чему се формирају разноврсни друштвени односи који одређују целокупни друштвени живот – од материјалног статуса појединца и његове породице, преко прерасподеле материјалних добара до економске моћи одређеног друштва.

Производња

Делатност у којој људи различитим облицима друштвености стварају одређена добра назива се производња.

Постоје два основна облика производње: натурална и робна производња.

Натурална производња је карактеристична за преиндустријско друштво где су стварана материјална добра која су служила искључиво непосредном трошењу.

Робна производња настаје у индустријском друштву са појавом вишка производа који не служе непосредном трошењу, већ се размењују на тржишту за новац.

Основни чиниоци робне производње су роба, новац и тржиште.

Чиниоци робне производње

- Роба је производ људског рада намењен продаји на тржишту, у циљу задовољења одређених потреба. То може бити неки производ или нека услуга.
- Новац је средство које служи као општи еквивалент уразмени роба. Он сам по себи нема вредност, али друштвеном конвенцијом означава вредност.
- Тржиште представља облик размене производа и услуга посредством новца, редовни однос између понуде и тражње на коме се образује цена.

Економија је уређена друштвена делатност у специфичним институционалним облицима. Само преко успостављених друштвених установа могуће је одвијање производње.

30. Рад и подела рада

Рад је свесна и сврсисходна људска делатност, која се врши у циљу стварања материјалних и духовних добара којима човек задовољава своје личне и друштвене потребе.

У ширем схватању (филозофском, антрополошком и социолошком) рад се поистовећује са друштвеним деловањем, што рад у суштини и јесте, али се не може свако друштвено деловање означити радом.

У ужем схватању, углавном економском, рад је један од чинилаца у процесу производње материјалних добара, али није само то.

Рад је свесна, универзална и организована човекова делатност која се одвија у оквиру одређених друштвених група и њоме се стварају материјалне и духовне вредности.

Подела рада

Подела рада је у свим досадашњим друштвима била изражена као реалан процес и друштвени однос. Зато је подела рада универзална законитост у друштву.

У историјском развоју друштва подела рада има своју развојну линију, која иде од природне, преко опште, посебне и појединачне поделе рада.

Природна подела рада је успостављена у најранијим људским друштвима. Она се заснива на биофизичким и психолошким особинама човека, као што су пол и старост.

У преиндустријском друштву изражене су три велике поделе рада. Прва настаје у време издвајања сточарских и ратарских племена, од осталих варвара, при чему долази до поделе рада на сточарство и земљорадњу. Друга настаје издвајањем занатства од пољопривреде; и трећа појавом трговине.

У време настанка индустријског друштва долази и до поделе рада између града и села, која је и данас изражена.

Друштвена подела рада

Она се врши по основу раздвајања друштвене производње на њене родове. По том основу могу се разликовати три облика поделе рада – општа, посебна и појединачна подела рада. Општа подела рада је подела на велике друштвене области производње – пољопривреда, индустрија, трговина...

Посебна подела рада је када се ове области деле на уже гране, врсте и подврсте – пољопривреда: ратарство, сточарство, воћарство...

Појединачна или технолошка подела рада проистиче из поделе у процесу рада, где су поједине операције уситњене и осамостаљене. Она је у непосредној вези са образовањем у одређеном друштву и непрестано условљава стварање нових професија.

31. Својина

Својина означава начин поседовања, присвајања и коришћења економских добара и природне околине која окружује људско друштво.

Својина се појављује као друштвени однос између власника и осталих чланова друштва који су из својинских права искључени и који морају права власника да поштују.

У структури својинског односа увек постоји субјект својине (носилац, титулар), објект својине (предмет поседовања) и неки уређен начин располагања (друштвено организовање својине).

Носиоци својине могу бити: појединци, групе и инперсоналне установе (држава).

Објекти својине могу бити предмети којима се задовољавају потребе људи у процесу трошења тих предмета (средства за личну употребу - лична својина) и предмети који служе за производњу нових добара (својина на средствима за производњу).

Према начину организовања на средствима за производњу може бити приватна и јавна.

У новије време појављује се и нов облик својине – корпорацијска својина, која настаје на развијеној мешовитој својини акционарског улагања. У овом облику својине поседовање губи значај, а у први план долази организација свих чинилаца производње и управљање.

32. Технологија и организација

Технологија означава скуп одређених поступака, средстава и знања која су потребна у процесу стварања материјалних добара. Преко технологије одвија се процес производње свих добара и роба, па је зато она неодвојива од економије. Технологија се јавља и као друштвено-технолошка иновација у виду технолошки револуција.

У историји људског друштва постоји неколико технолошких револуција, од којих се издвајају:

- **Палеолитска** (од када су људи почели да праве прва оруђа за рад од камена, проналазак ватре, топљење руде);

- **Неолитска** (започиње обрадом земље и израдом оруђа за рад од метала, проналазак точка и почетак развоја саобраћаја и трговине);

- **Индустријска револуција** настаје на основама средњовековног занатства, проналазак парне машине, електричне енергије, железнице, развој градова, а завршава се увођењем текуће траке као основе целовитог машинског система); и

- **Научно-технолошка револуција** настаје након Другог светског рата применом организованих знања, нарочито науке у свим технолошким елементима, као и нова научна открића: атомске енергије, хемијске револуције, компјутера, аутоматизација производње и тд.

Организација

Организација у изворном значењу представља спајање делова у целину.

Организација рада има две стране: технолошку, која се врши према подели послова, оруђима, предметима и вештинама; и другу која је изведена из односа управљања у друштву, најчешће својине. Обе стране су у узајамном условљавању и чине од организације значајну друштвену установу.

У развоју људског друштва примењивани су различити облици организације, зависно од његове технолошке развијености и облика својине, као и укупних друштвених односа који се на тој основи формирају.

Модерна организација и управљање засновани су на комбинацији друштвене присиле и приволе.